

ПРОБЛЕМИ НА ИЗКУСТВОТО

ART STUDIES QUARTERLY

2024 **1**

Тема на броя: Античното изкуство. Връзки, модели, трансформации /
Ancient Art. Connections, Patterns, Transformations

СЪДЪРЖАНИЕ

Руслан Стойчев. Воини и принцеси? За апликациите за конска сбруя от погребенията при Дуванлии и Големаните 4

Иво Топалилов. Иконография на Основателя на града Върху монетните емисии в предримска Тракия 12

Михаил Трейстер. Бронзова кана със сцени от Троянския цикъл от сарматско погребение в района на Долния Дон 26

Иван Вълчев. Зевс/Юпитер Гръмвержец в Долна Мизия и Тракия 40

Марина Колева. Изображения и култ в дома. Примери от провинция Тракия 52

Калина Петкова. Мраморен вотивен релеф с Афродита-Куротрофос от Карасура 62

Димитрина Попова, Руслан Стойчев. Визуализирано минало. Тракийска гробница на връх Шейновец край Свиленград 68

Виолета Карайлиева. Археометрично изследване и консервация и реставрация на римски бронзови съдове от Регионалния исторически музей – Бургас 74

РЕЦЕНЗИИ

Марина Колева. Изложба Българска археология 2023: Произведения на античното изкуство 84

Руслан Стойчев. Международен симпозиум Златното съкровище от Ебрейхсдорф. Праисторически находки на злато в Европа през II и I хилядолетие пр. Хр., 18 - 20 август 2023, Виена 85

РЕЗИЮМЕТА 87

CONTENTS

Ruslan Stoychev. Warriors and Princesses? On the horse harness appliques from the burials of Duvanlii and Golemanite 4

Ivo Topalilov. Iconography of the Founder of the City on the Coin Issues in Pre-Roman Thrace 12

Mikhail Treister. A Bronze Jug with the Scenes of the Trojan Cycle from the Sarmatian Burial in the Lower Don Region 26

Ivan Valchev. Zeus/Jupiter the Thunderer in Lower Moesia and Thrace 40

Marina Koleva. Images and Domestic Cult. Examples from the Province of Thrace 52

Kalina Petkova. A Marble Votive Plate of Aphrodite-Kourotrophos from Carassura 62

Dimitrina Popova, Ruslan Stoychev. A Visualized Past. Thracian Tomb at Sheynovets Peak near Svilengrad 68

Violeta Karailieva. Archaeometry Study and Conservation and Restoration of Roman Bronze Vessels from Regional History Museum of Burgas 74

REVIEWS

Marina Koleva. Exhibition Bulgarian Archaeology 2023: Ancient Art Works 84

Ruslan Stoychev. International Symposium The Gold Treasure of Ebreichsdorf. Prehistoric Gold Finds in the 2nd and 1st Millennium BC in Europe, August 18–20, 2023, Vienna 85

SUMMARIES 87

Редакционен съвет:

проф. г. н. ВЛАДИМИР ПЕТРУХИН (Русия),
акад. ГОЙКО СУБОТИЧ (Сърбия), проф. ДИНА
ЙОРДАНОВА (Великобритания/България),
чл.-кор. проф. г. н. ЕЛКА БАКАЛОВА (България),
проф. г. н. ПАТРИС ПАВИС (Франция), проф. г-р ЯНА
ХАШЪМОВА (САЩ), проф. г-р МАРИАН ЦУЦУЙ (Румъния)

Редакция:

доц. г. н. АЛЕКСАНДЪР ДОНЕВ (главен редактор),
проф. г. н. КАМЕЛИЯ НИКОЛОВА (заместник-главен
редактор), чл.-кор. проф. г. узк. ИВАНКА ГЕРГОВА,
проф. г-р ВЕНЦИСЛАВ ДИНЧЕВ, проф. г-р ГАЛИНА
ЛАРДЕВА, проф. г-р ИНГЕБОРГ БРАТОНЕВА-ДАРАКЧИЕВА,
проф. г-р НАДЕЖДА МАРИНЧЕВСКА, доц. г-р МАРГАРИТА
КУЮМДЖИЕВА, гл. ас. г-р АЛБЕНА ТАГАРЕВА

Редакционен екип:

доц. г-р Марина Колева, съставител
гл. ас. г-р Руслан Стойчев, съставител
Даниел Нечев, графичен дизайн и предпечат
Петър Гълъбов, превод
Анна Андреева, стилов редактор и коректор

Информация за абонаменти в редакцията към Арету
Асприди и на електронния адрес на списанието:
probleminaizkustvoto@gmail.com

Списание „Проблеми на изкуството“ е рецензирано и
реферирано в European Reference Index for the Hu-
manities and Social Sciences (ERIH PLUS) издание
на Института за изследване на изкуствата.

Адрес на редакцията:

Институт за изследване на изкуствата при
БАН, списание „Проблеми на изкуството“
ул. „Кракра“ 21, София 1000
тел.+359 2 944 24 14, факс +359 2 943 30 92
E-mail: probleminaizkustvoto@gmail.com

На корицата: Оброчна плочка от Сухаче,
Плевенско, НАМ, Инв. No. 3933
(снимка Иван Вълчев)

On the cover: Votive tablet from Suhache,
Pleven region, NAM, inv. No. 3933
(photo Ivan Valchev)

Advisory Board:

Prof. VLADIMIR PETRUHIN DSc (Russia), Akad. GOJKO
SUBOTIC (Serbia), Prof. DINA YORDANOVA (Great Britain/
Bulgaria), Corr. Memb. ELKA BAKALOVA DSc (Bulgaria),
Prof. PATRICE PAVIS DSc (France), Prof. YANA HASHAMOVA
(USA), Prof. MARIAN TUTUI PhD (Romania)

Editorial Board:

Assoc. Prof. ALEXANDER DONEV DSc (Editor in Chief),
Prof. KAMELIA NIKOLOVA DSc (Deputy Editor in Chief),
Corr. Memb. IVANKA GERGOVA DSc, Prof. VENZISLAV
DINCHEV PhD, Prof. GALINA LARDEVA PhD,
Prof. INGEBORG BRATONOVA-DARAKTCHIEVA PhD,
Prof. NADEZHDA MARINCHEVSKA PhD,
Assoc. Prof. MARGARITA KUYUMDZHIEVA PhD,
Asst. Prof. ALBENA TAGAREVA PhD

Editorial Staff:

Assoc. Prof. Marina Koleva, PhD, Editor
Asst. Prof. Ruslan Stoychev, PhD, Editor
Daniel Nechev, Design
Translated by Petar Galabov
Anna Andreeva, Style and copy editor

Subscription information is available at the Ed-
itorial office provided by Areti Aspridi or on
e-mail: probleminaizkustvoto@gmail.com

Art Studies Quarterly is a peer-reviewed and refereed
in European Reference Index for the Humanities and
Social Sciences (ERIH PLUS) periodical of the Institute
of Art Studies.

Contact details:

Art Studies Quarterly, Institute of Art Studies, Bulgarian
Academy of Sciences, 21 Krakra Street, 1000 Sofia, Bulgaria
phone: +359 2 944 24 14, fax: +359 2 943 30 92
probleminaizkustvoto@gmail.com

Издаването на настоящия брой е осъществено с финансовата подкрепа на Фонд „Научни изследвания“
при Министерството на образованието и науката.

Печат: „Бивалвия“ ООД

От съставителите

Editorial

В тематичния брой *Античното изкуство. Връзки, модели, трансформации* е засегната само малка част от огромния масив от паметници и художествени модели в един период, наситен с култури, събития и личности, създали основите, но и оформили усещането ни за света такова, каквото притежаваме и днес, защото Европа никога не е забравила Античността. В това широко изследователско поле разкриването на миналото чрез изкуството се превръща в процес, изискващ способност да се търсят аргументи и връзки между понякога на пръв поглед противоречиви художествени прояви.

В текстовете се коментират паметници от класическата, елинистическата и римската императорска епохи; изследват се връзките и взаимодействията между културите на траки, скити, сармати, гърци и римляни въз основа на произведенията на изкуството; дискутират се трансформациите на моделите в античното изкуство и преосмислянето им в различните епохи в отделните култури.

Благодарим на авторите, които погледнаха на темата съобразно своята експертиза и научни интереси, а на рецензентите – за плодотворните дискусии. Благодарим и на екипа на *Проблеми на изкуството*, който с труда си допринесе за оформянето на броя в крайния му вид.

Марина Колева
Руслан Стойчев

The thematic issue *Ancient Art. Connections, Patterns, Transformations* covers just a small portion of the huge array of monuments and artistic patterns in a period saturated with cultures, events, and personalities that created the foundations, but also shaped our sense of the world as we have it today, as Europe has never forgotten Antiquity. In this broad research field, revealing the past through art becomes a process requiring the ability to look for arguments and connections between sometimes seemingly contradictory artistic manifestations.

The texts comment on monuments from the Classical, Hellenistic, and Roman imperial eras; explore the connections and interactions between the cultures of the Thracians, Scythians, Sarmatians, Greeks, and Romans on the basis of works of art; discuss the transformations of models in ancient art and their rethinking in different eras in different cultures.

We thank the authors who looked at the topic according to their expertise and scientific interests, and the reviewers for the fruitful discussions. We also thank the team of *Art Studies Quarterly* whose efforts contributed to the shaping of the issue into its final form.

Marina Koleva
Ruslan Stoychev

Рецензии

Изложба *Българска археология 2023*: Произведения на античното изкуство

Марина Колева

На 14 февруари 2024 г. в Националния археологически музей в София се откри седемнадесетата поред изложба *Българска археология*. В нея са представени проучени през отминалата 2023 година археологически обекти и новооткрити находки.

Организатор на *Българска археология 2023* е Националният археологически институт с музей – БАН, а съорганизатори са 23 исторически и археологически музея: Националният исторически музей, Регионалният археологически музей в Пловдив, регионалните исторически музеи във Варна, Видин, Кърджали, Пазарджик, Русе, Стара Загора, Хасково и Шумен, археологическите музеи в Сандански, Созопол, „Старинен Несебър“ и „Проф. Мечислав Домарадски“ в Септември, историческите музеи в Ивайловград, Средец, Ихтиман, Правец, Приморско, Провадия, Чипровци и Чирпан, както и Музеят на родопския карст в Чепеларе.

Изложбата е разположена в централната зала на Националния археологически музей. Състои се освен от витрини с експонати, така и от табла с постери, които представят проучени през 2023 г. археологически обекти, датиращи от праисторията до възрожденския период.

Изложбата е съпроводена от каталог *Българска археология 2023. Каталог към изложба*, София, 2024, 68 страници, под редакцията на К. Бояджиев и Ж. Василева.

Каталогът е част от поредицата *Национален археологически музей, Каталози, том XXXVI, серия „Българска археология“* (ISSN: 2367-8860; ISBN: 978-619-254-034-0). В него са представени 30 археологически обекта с кратка анотация и илюстрации на част от находките.

На изложбите *Българска археология* често могат да се видят и новооткрити произведения на античното изкуство, като коментираната на тези страници също не прави изключение. Тук ще спомена някои от тях, като ще започна с представители на античната вазопис. Фрагменти от червенофигурна керамика от класическата епоха са открити при подводни проучвания в пристанище Созопол. На единия е запазено изображение на сова, а на другия – женска фигура¹. Разкопките на Пистирос също предоставят примери на рисувана керамика, като става въпрос за жетон и за заготовка за жетон, изработени от фрагменти червенофигурна керамика съответно от първата половина на IV в. пр. Хр. и от последната четвърт на V в. пр. Хр.²

Представител на античната живопис е и декорацията на гроб от могила до с. Текето, Хасковска област. Украсата започва пояс в два нюанса червен цвят, над него се разполагат тънки ивици в синьо и бяло и пояс в цвят охра. Следва тясна бяла ивица, очертана със

светлосини линии, която е запълнена с меандри и квадрати с вписани в тях бели осемлъчни звезди. Над тях се разполага бял пояс и йонийски киматион в червен и тъмносин цвят. Цветната декорация завършва от горната страна с тесен пояс в светлозелен цвят. Подобни гробни съоръжения се откриват в Тракия и се датират в края на V и първата половина на IV в. пр. Хр.³ На постера е показана и реконструкция на съоръжението заедно с живописната декорация⁴.

Римската епоха също е представена с разнообразни експонати в изложбата. Тук ще обърна повече внимание на находките от Циле при с. Черна гора, Старозагорска област, където е разкрита една от пътните станции по *via militaris* и съпътстващото я селище. През 2023 г. от обекта са проучени сгради и част от самия път. Сред находките са статуетка на Хермес/Меркурий, пет мраморни оброчни плочки, теракота, златни, сребърни и бронзови монети и накити⁵. Подобряващо място трябва да се отдели на бронзовата статуетка на Хермес/Меркурий, която е поставена и на корицата на каталога. Тя е добре съхранена, макар да липсва част от кадуцей, като освен фигурата е запазена и базата, на която стои. Интересен момент е наличието на бижу с висулка във формата на лулуа, поставено на врата на божеството. Оцеляването на

този елемент до днес е рядък случай на запазване на допълнителни елементи към основната фигура. По време на археологическите проучвания на Циле са открити пет оброчни плочки, които носят образи на Хермес и Атина, Артемидга, Тракийския конник (една запазена цяла и част от груга, на която е съхранена и част от посветителен надпис) и една силно фрагментирана. Като иконография изображенията се вписват добре в познатите серии от паметници на спомнатите божества от Тракия, а като датировка могат да се причислят към края на II и първата половина на III в. Трябва да се отбележи запазването на следи от оцветяване на плочката с изображения на Атина и Хермес. Това е един от малкото случаи, в които имаме данни и за живописното покритие на скулптурните произведения.

От същия обект произхожда и едно изображение от глина на Херакъл в стандартен тип, представен погрян на кривак с дясната ръка и с праметната лъвска кожа на лявата.

Самите паметници предоставят много информация за изкуството (като иконография, стил и технология) от римската епоха в Тракия. Но още повече може да се извлече като се вземат предвид функцията им и контекстът, от който произхождат. Всички, макар изработени от различни материали – мрамор, бронз и глина, и в различна форма – кръгла скулптура или релеф, имат общо предназначение и са свързани с култова дейност. Последващото изследване на тези паметници ще обогати знанието ни за религиозните вярвания на населението в провинция Тракия като цяло, а възможно и за култа в дома.

Изложбата *Българска археология 2023* покрива голям хронологически диапазон от праисторически, антични, средновековни и възрожденски обекти и находки от различни части на България. Тя представлява интерес за специалисти от различни области, но също така за широката публика. На нея за пръв път могат да се разгледат новооткритите артефакти, като в същото време е предоставена и информация за средата, в която са функционирали в миналото.

Бележки

- 1 Димитров, К., М. Дамянов, Н. Прахов. Пристанище Созопол: археологически богатства от Праисторията и Античността. – В: *Българска археология 2023*. Каталог към изложба. Рег. К. Бояджиев, Ж. Василева. София, 2024, 25–28. Обектът е представен и на постер от гл. ас. г-р К. Димитров (НАИМ – БАН), доц. г-р М. Дамянов (НАИМ – БАН) и гл. ас. г-р Н. Прахов (ЦПА) с текст и илюстрации.
- 2 Нанков, Е., А. Гоцев, Ц. Славкова. Археологически проучвания на Емпорион Пистироз през 2023 г. – В: *Българска археология 2023*. Каталог към изложба. Рег. К. Бояджиев, Ж. Василева. София, 2024, 33–35. Обектът е представен и на постер от гл. ас. г-р Е. Нанков (НАИМ – БАН), доц. г-р А. Гоцев (НАИМ – БАН) и Ц. Славкова (АМ Септември) с текст и илюстрации.
- 3 Информация за обекта, както и подробно описание на живописната декорация, са представени в постерната част на изложбата от доц. г-р Г. Нехризов (НАИМ – БАН).
- 4 Реконструкцията е изработена от арх. М. Каменова и г-р Р. Манова.
- 5 Димитров, З., Р. Радев. Археологически проучвания на Циле – римска пътна станция и селище по Диагоналния път. – В: *Българска археология 2023*. Каталог към изложба. Рег. К. Бояджиев, Ж. Василева. София, 2024, 45–46. Обектът е представен и на постер от доц. г-р З. Димитров (НАИМ – БАН) и Р. Радев с текст и илюстрации.

Conference Review: International Symposium *The Gold Treasure of Ebreichsdorf. Prehistoric Gold Finds in the 2nd and 1st Millennium BC in Europe, August 18–20, 2023, Vienna*

Ruslan Stoychev

Archaeological excavations carried out in 2019 and 2020, related to the expansion of the railway infrastructure in Austria, provided another impressive evidence of the traditions in the processing of precious metal products on the Old Continent during the Bronze Age. During the exploration of a settlement from 1300 – 1000 BC near Ebreichsdorf, in Lower Austria, the team of Novetus GmbH discovered a bowl made of thin gold leaf with a decoration of skilfully matched geometric motifs. In addition, spirals of gold wire and remains of tissue with woven threads of the same metal were found inside the vessel. The deposit is undoubtedly one of the most important archaeological discoveries in Austria in recent decades, but its significance in various scientific aspects is yet to be assessed.

The evaluation and placement of the find by Ebreichsdorf in a broader context was one of the goals of the international symposium held between 18 and 20 August 2023, organized by the Natural History Museum Vienna (NHM), the University of Vienna and the Federal Monuments Authority Austria (BDA), with the support of the Austrian Federal Railways (ÖBB) and the Austrian Society of Pre- and Early History (ÖGUF), where, in five precisely defined thematic panels, over 50 scientists from 10 countries had the opportunity to discuss the production, distribution, use, social aspects and symbolism of gold objects in Europe during the 2nd and 1st millennium BC.

The first panel – *The Gold Treasure of Ebreichsdorf* – was devoted entirely to the Ebreichsdorf treasure and the results of its research by a team of international experts since 2020. After the introductory words of the organizers, the archaeologists of Novetus *Michaela Binder* and *Alexander Stagl* introduced the participants to the study of the settlement, *Murat Yasar*, *Regina Friedl* and *Rudolf Göttlich* (Federal Monuments Authority Austria, Restoration Atelier Friedl and Göttlich) presented the stages of over two years of work on the restoration and conservation of gold objects, and *Ernst Pernicka* and *Moritz Numrich* from the Curt Engelhorn Center Archaeometry, Mannheim presented the results of the archaeometric analysis. The panel continued with the theme of the production, significance, and methods of studying and restoring prehistoric textiles (*Kayleigh Saunderson* - University of Vienna; *Karina Grömer*; *Daniel Oberndorfer*, *Irina Huller* and *Viola Winkler* - Natural History Museum Vienna) and reports on the archaeological and cultural background of the treasure (*Alexandra Krenn-Leeb* - Natural History Museum Vienna) and the technology, aesthetics, and function of the vessels of precious metal (*Barbara Armbruster* - Centre National de la Recherche Scientifique Toulouse).

During the next two days, within three panels – *The Origin of Gold, The Value and Appreciation of Gold, Selected Gold Objects and Their Meaning* – scientists from Bulgaria, Poland, Germany, Scotland, Croatia, Slovenia, Czech Republic,

Hungary, Romania and Austria had the opportunity to show and discuss knowledge, results and problems related to the extraction of gold during the Late Bronze Age and the Roman Age in the Eastern Rhodopes (*Hristo Popov* - National Archaeological Institute with Museum at the Bulgarian Academy of Sciences; *Ruslan Stoychev* - Institute of Art Studies at the Bulgarian Academy of Sciences and *Stanislav Iliev* - Regional Museum of History Haskovo) and Northern Greece (*Wojciech Jeneratek* - National Museum in Poznań), with the latest trends in non-destructive methods for examining traces of ancient ore (*Plamen Georgiev, Hristo Popov, Ivan Ivanov* - National Archaeological Institute with Museum at the Bulgarian Academy of Sciences) and the set of archaeometric analyses for establishing the origin of gold objects (*Ernst Pernicka, Moritz Numrich*), with the circulation and recycling of gold in Central Europe (*Albrecht Jockenhövel* - Universität Münster) and the British Isles (*Fraser Hunter and Matthew Knight* - National Museum Scotland Edinburgh). New observations and interesting ideas were shared about the factors in the deposit, the exchange, and the ritual landscape of the treasures of gold objects from Mikhalkov, Ukraine (*Carola Metzner-Nebelsick* - Ludwig-Maximilians-Universität München) and Gesell, Lower Saxony (*Henning Haßmann, Daniel Neumann* - Niedersächsisches Landesamt für Denkmalpflege, Niedersächsisches Landesmuseum Hannover). As expected, interest was attracted by the presentations of gold objects and textiles from the Bronze Age from the museum collections in Budapest (*Szilvia Guba, János Dani, Anikó Angyal, Nicklas Larsson, Károly Tankó* - Hungarian National Museum Budapest), Zagreb (*Ivan Drić* - Archaeological Museum Zagreb), Ceske Budejovice (*Ondrej Chvojka* - Southern Bohemian Museum of České Budějovice) and Bavaria (*Heiner Schwarzberg and Ina Schneebauer-Meißner* - Archäologische Staatssammlung München), as well as the presentation for the first time to such a wide audience of the new finds from Izvorovo, Bulgaria (*Borislav Borislavov, Petya Penkova* - National Archaeological Institute with Museum at the Bulgarian Academy of Sciences), Şişeşti, Romania (*Nikolaus Boroffka, Marin Neagoe, Oana Neagoe* - Eurasien-Abteilung, Deutsches Archäologisches Institut, Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Germany-Romania), Central Moravia (*Jaroslav Peška* - Archeologické Centrum Olomouc), Ostrava, Czech Republic (*Matěj Kmošek, Stanislav Stuchlík, Nikola Šuhejová* - Institute of Archaeology of the Czech Academy of Sciences Brno, Museum Bruntál) and Steyr, Upper Austria (*Violetta Reiter, Robert Linke, Karl Großschmidt* - Culex, Bundesdenkmalamt, Medizinische Universität Wien). There was also no lack of research into the cultural context of certain types of objects (*Regine Maraszek* - Landesmuseum für Vorgeschichte Halle (Saale), Landesamt für Denkmalpflege und Archäologie Sachsen-Anhalt) and reports related to reinterpretation and dating of well-known scientific examples such as the Krottorf Gold Cup in Saxony (*Harald Meller* - Landesamt für Denkmalpflege und Archäologie Sachsen-Anhalt, Landesmuseum für Vorgeschichte Halle) and artefacts from Zwolen, Slovakia (*Tomáš Zachar* - Archaeological Museum of Frankfurt/Main).

The function of gold objects as a sign of prestige and status (*Christiane Eluère* - 2RMF, Musées de France, Ministère de la Culture Paris), identity (*Anja Hellmuth Kramberger* - Alma Mater Europaea-Institutum Studiorum Humanitatis, Universität Ljubljana; *Birgit Schorer, Gerd Stegmaier* - Landesamt

für Denkmalpflege Baden-Württemberg Stuttgart, Institut für Ur- und Frühgeschichte und Archäologie des Mittelalters, Eberhard-Karls-Universität Tübingen) and possible hypotheses about the tangible presence of this metal in the thinking (*Diana Gergova* - National Academy of Art Sofia) of the various European cultures of the later period were particularly prominent in the research in the last panel – **Gold during the Iron Age**.

No less interesting was the accompanying poster session, where we had the opportunity to get acquainted with brand new discoveries from the Bronze Age from Southern Bulgaria (*Krasimir Nikov* - National Archaeological Institute with Museum at the Bulgarian Academy of Sciences) and the results of laboratory analyses of objects with an earlier date from Bulgarian museums (*Krustyu Chukalev, Petya Penkova* - National Archaeological Institute with Museum at the Bulgarian Academy of Sciences).

I dare say that the International Symposium *The Gold Treasure of Ebreichsdorf. Prehistoric Gold Finds in the 2nd and 1st Millennium BC in Europe* can be defined as a platform in which discussions from the general characteristics of the production of gold objects to the contacts and influence of this metal on the social and religious life of the population in Europe during the Bronze and Iron Ages went far beyond the framework of a conventional scientific conference. At this forum, the inspiring energy of the organizers managed to bring together scientists and specialists whose expertise and knowledge raised new questions, but also outlined new paths for the study of the 'golden face of Europe'.

The conference papers will be published in the *Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien* (MAGW) by the end of this year, an event also expected with interest.

Summaries

WARRIORS AND PRINCESSES? ON THE HORSE HARNESS APPLIQUÉS FROM THE BURIALS OF DUVANLII AND GOLEMANITE

Ruslan Stoychev

The study focuses on bronze appliqués for horse harness found in burials dated to the last third of the 5th century BC near the villages of Duvanlii, Plovdiv region and Golemanite, Veliko Tarnovo district. These examples belong to the few that come from clear contexts. Furthermore, their importance is emphasized by the suggestion that it was objects such as these ones that most likely provided the ground for the development of the animal style in the Thracian visual culture. Analysis of their form, style, and iconographic features, as well as comparison with analogous examples from Scythia leads to the identification of their most probable origin, which coincides with one of the hypotheses about the impulses that later led to the emergence of new elements in the local artistic tradition. The stylistic correspondence and suggested comparanda distinguish the appliqués from the Duvanlii and Golemanite as fully finished products which bear the features of a natural developmental process that took place in a foreign cultural environment. Since their iconographic characteristics are very close to those of the established prototypes, their sudden appearance in Thrace seems more like a reflection of some historical events, the result of a certain type of behaviour on the part of a social group, or both. Considering the finding contexts of the appliqués, they support the idea that the lavish decoration of the horse corresponded to certain socially superior segments of the population. Since these two burials share enough distinct characteristics to indicate that they belonged to members of a particular social group, it is very likely that in this system of signs, the horse appliqués were also meant as manifestations of status, replacing the riding horse, which in archaic societies was itself a demonstration of prestige.

ICONOGRAPHY OF THE FOUNDER OF THE CITY ON THE COIN ISSUES IN PRE-ROMAN THRACE

Ivo Topalilov

The cult of the *oikistes* and the foundation myth of the polis are the most important to any Hellenic polities, those in Thrace being no exception. They are the basis of polis' ideology, identity and prestige and as such are disseminated through traditional media, one of which is coinage. In pre-Roman Thrace they are found on the coin issues of Messambria, Abdera and Maroneia, although not

evenly represented. An analysis of their iconography makes it possible to identify in some of them the historical *oikistes* (Messambria), but in most cases the mythical eponymous hero seems to be preferred. This is not surprising given the latter's role as unifier and bringer of harmony to a heterogeneous ethnically, religiously and socially diverse society. The appearances of these coin issues are very often the only sources for the processes taking place in the polis society in the internal and external political aspects.

БРОНЗОВА КАНА СЪС СЦЕНИ ОТ ТРОЯНСКИЯ ЦИКЪЛ ОТ САРМАТСКО ПОГРЕБЕНИЕ В РАЙОНА НА ДОЛНИЯ ДОН

Михаил Трейстер

Основен обект на тази публикация е една уникална бронзова кана от погребение на млада жена в могила, разкопана през 1989 г. в землището на с. Красный кут на левия бряг на река Манич – ляв приток на Дон. Каната е датирана във втората половина на II–началото на III в., вече е описвана и обсъждана неколкратно през 90-те години на XX в. и затова в настоящата статия се ограничава до основните изводи, а също така представя нови паралели и съображения. Изображенията както върху гръжката, така и върху тялото на съда са свързани с Троянския цикъл – описание на събитията, случили се по време на обсадата на Троя, смъртта на Ахил и историята за жертвоприношението на Поликсена от Неоптолем в гроба на баща му. Ако приемем датировката на въпросната кана, обоснована тук, към II в. от н. е., а още повече към периода на Маркоманската война, очевидно е, че не е имало голяма разлика между времето на изработване и полагането ѝ в погребението, въпреки че не е необходимо да се говори за връзката между контекста на находката и символиката на изображенията – каната е била скрита в тайника на погребението на млада сарматска жена, която вероятно не е била първата ѝ собственичка, а пътищата, по които е проникнала до номадите в околностите на Танаис, са могли да бъдат различни, включително и този през кимерийския Босфор. В сравнение с друзи римски бронзови съдове от Сарматия въпросната кана със сигурност се откроява. Тя е висококачествена изработка и едва ли е случайно, че подобна по форма и декоративна техника кана, за която се предполага, че е намерена в Тибър, се смята за гар на императора.

ZEUS/JUPITER THE THUNDERER IN LOWER MOESIA AND THRACE

Ivan Valchev

Zeus the Thunderer is the oldest iconographic type in the representation of the supreme Olympian god. It was formed during the 7th c. BC and depicts him holding a thunderbolt in his upraised right hand, while an eagle perches on his extended left hand. However, since the beginning of the classical period, calm majestic images of Zeus were preferred, inspiring both awe and piety. The votive tablets from the Thracian lands rarely depict the Olympian in a relaxed pose holding a thunderbolt in his hand. On the other hand, among the bronze statuettes, there are almost an equal number of representations with a patera and lightning. The monuments associated with the Thracian deity Zbelsurdos prefer the image of the attacking god. The iconography of Zeus the Thunderer was expanded to include a chlamys, a serpent, and a high altar. These additions are attributed to the Thracian influence on the Indo-European god of the sky and lightning.

IMAGES AND DOMESTIC CULT. EXAMPLES FROM THE PROVINCE OF THRACE

Marina Koleva

In the examples from Thrace, common features with other domestic sanctuaries from different parts of the empire are noted, but also some peculiarities are seen. The urban complexes include a considerable amount of monuments of clay – statuettes and reliefs of deities, as well as altars, *thymiateria*, and lamps. Another characteristic feature is the discovery of marble votive tablets with images of Graeco-Roman deities and of the Thracian Horseman. At the villa at Chatalka, one is impressed by the rather large quantity of sculptural monuments – statues smaller than life-size and a large quantity of votive reliefs. This sanctuary differs from the domestic urban ones, and rather approaches the public extrarurban sanctuaries of Thrace. A significant difference in Thrace is the presence in the urban and extrarurban complexes of votive reliefs, some accompanied by dedicatory inscriptions. A significant part bears the image of the Thracian Horseman, although there are also examples of Graeco-Roman deities. Apparently votive tablets were considered appropriate in form and meaning to participate in the domestic cult.

A MARBLE VOTIVE PLATE OF APHRODITE-KOUROTROPHOS FROM CARASSURA

Kalina Petkova

The proposed paper presents a marble votive relief discovered within the territory of Carassura. Discovered in 1896, it now belongs to the collection of the Nation-

al Archaeological Museum. The plate has not been previously published, an in-depth discussion of its material and the meaning of its iconography is yet to appear. Comparison of the type of votive plaques of Aphrodite comes from other representations on different media around the Roman Provinces. The Carassura exemplar, which represents an unusual iconographic type of Aphrodite, was likely produced from local marble with pale white color has date in the 3rd cent. AD. Its discussion can be set in the broader context of items with Greco-Roman iconography with some Egyptian tastes on the territory of Thrace.

ВИЗУАЛИЗИРАНО МИНАЛО. ТРАКИЙСКА ГРОБНИЦА НА ВРЪХ ШЕЙНОВЕЦ КРАЙ СВИЛЕНГРАД

*Димитрина Попова,
Руслан Стойчев*

Статията описва процеса на дигитална реконструкция на една от най-впечатляващите гробници в днешна югоизточна България. Идеята за дигитална триизмерна реконструкция и визуализация на гробницата при Курт Кале възникна по две основни причини. Преди всичко, в множество публикации, особено в тези, в които се споменава за посещения на място, се споделят констатации за постепенната загуба и унищожение на този архитектурен паметник от Античността. За период от близо 85 години структурата на гробницата е разрушена повече, отколкото в предходните 24 века от съществуването си. От друга страна, в споменатите множество публикации у нас и в чужбина изключителното значение и културна ценност на гробницата са многократно констатирани и препотвърждавани. Именно в случаи като този е ролята на съвременните технологии за триизмерни визуализа-

ции, с чиято помощ да се възстановят и да се възвърнат до известна степен безвъзвратно изгубени архитектурни ценности, така че отново да бъдат опознавани и изучавани. В настоящето изследване акцентът е поставен върху най-важния методически компонент, а именно – структурата на изходните данни според верификацията им. Реконструкцията в дигитална среда има за цел да повтори строителния процес на гробницата, което е и отличителната разлика спрямо визуалния анализ. Допълнителното онагледяване на процеса на реконструкция се въвежда с изработката на придружаващи графични схеми към визуализацията, които са важни стъпки от осмислянията на архитектурата на гробницата.

АРХЕОМЕТРИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ И КОНСЕРВАЦИЯ И РЕСТАВРАЦИЯ НА РИМСКИ БРОНЗОВИ СЪДОВЕ ОТ РЕГИОНАЛНИЯ ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ – БУРГАС

Виолета Караилева

Липсата на данни от археометрични анализи на бронзови съдове в България от първите векове след Христа излъчва сред научните публикации. Развитието и достъпността на методите за анализ дават предпоставки за попълване на тези съществени празнини. Бяха избрани пет съда от депата на Регионалния исторически музей в Бургас, които са датирани в I–III в. сл. Хр. и представят характерен набор от форми, типични за дадения период. Целите на избраните анализи са изясняване на технологичните етапи от изработката на съда, вида на използваната сплав, вида на продуктите, вследствие корозионните процеси,

протекли в предмета след депонирането му. За определяне на елементния състав и вида сплав бе използван атомен емисионен спектрален анализ с индуктивно свързана плазма (ICP-AES). За определянето на вида корозионни продукти бяха взети проби за прахов рентгенов дифрактометър (XRD). Данните от анализите бяха използвани и за прецизирането и обособяването на консервационно-реставрационна програма на един от четирите съда. Фактът, че находките са без археологически контекст, и липсата на достатъчно изходни данни затруднява както тяхното датироване, така и точна и пълна интерпретация на протеклите корозионни процеси. Направен е опит да се изведат възможните процеси за формирането на основните оксиди, карбонати и хлориди, които са продуктите на корозията, въз основа на проведените анализи. Съдовете са документирани фотографски, описано е тяхното състояние, технологичните етапи на изработката им, корозионни продукти и процеси. Консервационно-реставрационните намеси при ойното No. 1120 започнаха с механичното почистване на металната повърхност, инхибирането на корозията и пасивирането на метала. Направена е реинтеграция на липсата посредством кит, като деформациите по ръбовете са предварително туширани. Интересен проблем се откри при интерпретацията на резултатите на елементния състав на каната ойното, определена за реставрация. Сплавта е месинг, в която цинкът е с твърде високи стойности, нехарактерни за дадения период. Може да се предположи, че има вероятност съгът да е бил изработен след XVI в. сл. Хр. Без допълнителни аналитични данни, като металографски анализ, това остава само хипотеза.